

Amy MacKinnon

GESCHONDEN

Eerste druk 2008
Tweede druk 2013

ISBN 978-90-225-6900-9
ISBN 978-94-6023-794-2 (e-boek)

Oorspronkelijke titel: *Tethered* (Shaye Areheart Books / New York)
Vertaling: Mariëtte van Gelder
Omslagontwerp: Lynne Amft, bewerkt door Wil Immink Design

© 2008 by Amy MacKinnon
© 2008 voor de Nederlandse taal: De Boekerij bv, Amsterdam

*This translation is published by arrangement with Shaye Areheart Books,
an imprint of Crown Publishing, a division of Random House, Inc.*

Op pagina 45 is een fragment opgenomen uit 'So Has a Daisy Vanished' van Emily Dickinson, afkomstig uit de bundel *The Poems of Emily Dickinson: Reading Edition*, 1999

Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

1

Ik steek mijn duim tussen de plooien van de incisie en haak vervolgens diep in haar nek met mijn wijsvinger. In tegenstelling tot de meeste aderen, die nauwelijks weerstand bieden, geeft de halsslagader zich niet makkelijk gewonnen. De taaie leiding tussen hart en hoofd is vaak aangekoekt met de plaque van jaren, die hem alleen maar sterkt in zijn vaste voornemen niet toe te geven. Des te meer nu de lijkstijfheid zich diep in de oude vrouw heeft genesteld.

Telkens als ik aan die ader trek, denk ik aan mijn moeder. Ik stel me voor dat andere dochters aan hun overleden ouders denken wanneer ze het refrein van een oud liedje horen, of zich gegrepen voelen als ze een gekoesterd verhaal voor het slapengaan op het nachtkastje van hun eigen kind zien liggen. Mijn herinneringen worden opgewekt door de transformatie van een gehavend lijk tot iemand die weer herkenbaar is. Toen mijn moeder stierf, was ik te jong om me haar geur te herinneren en ik weet niet meer hoe haar stem klonk, maar haar wake speelt, net als het ongeluk, door mijn hoofd als een filmspoel: sommige beelden zijn helder en scherp, andere verbrokken en wazig. Haar gezicht is echter altijd duidelijk: ervoor, erna en toen weer bij de uitvaart.

Ik herinner me de vriendinnen van mijn grootmoeder, die

op een kluitje bij de narcissen fluisterend hun twijfel uitspraken over mijn moeders eeuwige verlossing. Mijn grootmoeder, met haar gerafelde onderjurk die net onder de zoom van haar jurk uitpiepte, dwong me op mijn geschaafde knieën bij de kist te knielen (*niet kijken!*) en joeg me toen naar de woonkamer, waar ik alleen achterbleef. Ik weet nog dat ik me vastklampte aan mijn pop, een cadeautje van een van mijn moeders vele aanbidders. Hij zei dat hij haar had uitgekozen omdat ze op mij leek, maar ik wist zelfs toen al beter. De pop was rank en elegant, met porseleinen wangen, tere wimpers, lippen zoals die van mijn moeder en ogen die dicht klikten wanneer ik haar 's avonds naast me in bed legde. Ze droeg een rode flamencojurk, gouden oorringen die ik op een keer door mijn eigen oorlelletjes probeerde te prikken en een perkamenten visitekaartje aan haar pols waarop in krulletters *Patrice* stond. Wat ik me echter het best herinner van die dag, is meneer Mulrey, de uitvaartondernemer. De bezoekers van de wake hadden zich in een aangrenzende kamer verzameld, met hun vingers om hun rozenkransen, hun ziel vastgesnoerd aan gebeden, en hun ritmische gemompel vibreerde door me heen. Ik rende die kamer uit in een wanhopige poging te ontsnappen en botste tegen meneer Mulrey op. Hij stond in de deuropening van mijn moeders kamer, die hij helemaal vulde, en leek net zo verdwaasd te zijn als ik me voelde. Ik pakte zijn colbert en hij draaide zich om, nerveus zijn eigen kralen betastend. Hij bukte met zijn hele lichaam, als om een geheven hand te ontwijken; zijn schouders zakten, zijn kin kwam bijna op zijn borst te rusten en zijn ogen, diep begraven onder lage, donkere wenkbrauwen, vonden de mijne.

'Ik wil naar huis,' zei ik. Ik vertelde hem over het huis van mijn grootmoeder, dat op het uitvaartcentrum leek met zijn zware gordijnen en veelheid aan crucifixen; met lange stiltes die alleen werden doorbroken door nog langere gebeden. Hoe

ze me aan haar boezem drukte, me verstikkend met haar oude-damesgeur, en zwoer me te behoeden voor het lot dat mijn moeder had getroffen. Ik voelde aan het dikke verbandgaas om mijn hoofd en vroeg of hij me door de doolhof van kamers naar die van mijn moeder wilde brengen.

Hij stopte zijn rozenkrans in zijn zak en nam mijn hand in de zijne, die immens was. We liepen weg van het geroezemoes van de bezoekers en stopten op een paar passen van mijn moeder, die in een verlichte alkoof aan het eind van de kamer lag. Ze lag er blozend en uitgerust bij. Haar anders rode lippen werden nu verzacht door de lichtste tint koraal en haar boezem, die als een kussen was, ging schuil achter een kanten kraagje. Maar daar was ze dan. Door de kaarsen die hypnotiserende schaduwen op het gezicht van mijn moeder wierpen, leek de kamer vriendelijker dan die waar ik net was geweest.

‘Niet bang zijn,’ zei meneer Mulrey, en hij loodste me naar de kist. Hij was de eerste na het ongeluk van wie ik mijn moeder mocht aanraken. Ik aaide haar hand, maar die was hard en koud, dus legde ik mijn vingers op haar jurk en vlocht ze al pratend door het kant.

‘Ik sliep toen we botsten,’ zei ik. ‘En toen schudde en schudde ik aan haar, maar ze werd niet wakker.’

Hij liet me begaan; ik herinner me althans niet dat hij me het zwijgen oplegde. Hij knielde gewoon naast me, voor mijn moeder, en luisterde. Toen ik was uitgepraat, zei hij niets.

‘Mammie,’ jengelde ik terwijl ik aan haar arm sjoede en Patrice tegen me aan drukte, die bij elke zwaai met haar poppenogen knipperde. ‘Ik wil naar huis.’ Ik wilde in mijn eigen bed slapen, niet bij oma met haar mufte dekens, scherpe teennagels en verhaaltjes voor het slapengaan over moeders die naar de eeuwige verdoemenis gingen.

Toen pakte meneer Mulrey mijn hand weer. ‘Ze is dood.’ Hij streek de lieflijke krul weg die de ergste snee op mijn moeders

voorhoofd bedekte en liet me de secure rij steekjes zien die hij had gelegd met vleeskleurig hecht draad.

‘Waar is al het bloed gebleven?’ vroeg ik, maar hij begreep me verkeerd. Ik bedoelde het bloed dat haar gezicht had bedekt in onze laatste momenten samen, toen we op straat lagen. Hij trok haar kraag opzij, liet me de drie nette hechtingen in haar hals zien en legde me uit dat hij haar bloed uit de slagader had laten weglopen en het had vervangen door formaldehyde, waardoor ze hard werd vanbinnen. In weerwil van mezelf had ik ontzag voor zijn vermogen de wonden uit te vlakken, me te helpen mijn moeder weer te zien.

Ik kuste mijn pop op haar wang, legde haar naast mijn moeder en keek tot de ogen van Patrice’ dicht waren gefladderd. Ik had haar bijna weer weggegrist, ik wilde het echt, maar ik maakte alleen het aan haar dunne polsje vastgebonden kaartje los en verstopte het heel diep in de zak van mijn jurk. Het zou het enige aandenken aan mijn moeder zijn. Toen ik, voelend aan de drie hechtingen (*een-twee-drie, een-twee-drie, een-twee-drie, haal adem*), in tranen uitbarstte, legde meneer Mulrey een hand op mijn schouder en fluisterde: ‘Wat de anderen ook zeggen, we zijn allemaal zondaars en alle zondaars zijn van harte welkom bij God.’

Ik liet me echter niet troosten door een god die me mijn moeder niet kon teruggeven, maar liet me verlossen door de uitvaartondernemer die dat wel kon. Ik denk dat ik er daarom zelf ook een ben geworden.

Mijn vinger vindt de slagader in de hals van de oude vrouw en plukt hem door de keel. Tegen mijn gepoederde handschoon steekt haar weefsel nog grauwer af dan het al is. Dat doet kan-ker met je: het trekt de kleur uit je lichaam zoals het het leven aan je onttrekt, en de ooit vitale halsslagader vergrijst. Ik pak mijn scalpel weer op, snijd de ader open om hem te laten leeg-

lopen en richt mijn aandacht op haar dij, die ooit welgevormd is geweest, zo stel ik me voor. Ik masseer de slappe huid voordat ik de naald van de spuitpomp recht in de dijslagader steek. Het knalroze formaldehyde zal haar huid weer glans geven. Haar ingevallen wangen moeten opgevuld worden, dus maak ik daar ook spuiten voor klaar. Ik kijk naar de foto van haar op het prikbord die ik van haar zoon heb gekregen en maak plannen voor het beeldhouwen van haar gezicht. Het is troostend voor de dierbaren om herinnerd te worden aan de vrouw die ze was voordat de kanker haar verslond.

Terwijl haar bloed wegloopt en haar aderen worden gevuld door de balsemvloeistof, naai ik haar mond dicht. Mensen sterven bijna altijd met hun mond open. Linus, de directeur van dit uitvaartcentrum, heeft eens gezegd dat het volgens hem kwam doordat de ziel met de laatste adem wordt uitgedreven. Daar denk ik vaak aan wanneer ik de naald door de lippen van een cliënt steek. Het lijkt een naïeve opvatting voor een man die zo veel van het leven heeft gezien als Linus. De meeste mensen in het stadje Whitman en het aangrenzende, grotere Brockton laten zich vol vertrouwen door Linus naar hun hierna maals leiden omdat zijn geloof oprecht is. Ik dacht dat het een ideaal was dat voortkwam uit een goed zakeninstinct. Nu ik opkijk naar het in een gulden gloed gehulde portret van Jezus die uitkijkt over een maanverlicht dorp, en naar de vrouw die voor me ligt, besef ik dat ik beter had moeten weten. Linus heeft het schilderij in deze werkruimte gehangen toen hij zijn uitvaartonderneming opende, meer dan veertig jaar geleden. De kunstenaar, wiens signatuur ik de afgelopen twaalf jaar niet heb kunnen ontcijferen, heeft het *De herder* genoemd. Toen Linus me op mijn eerste dag rondleidde, zei hij dat het hem eraan herinnerde dat de doden en hij niet alleen waren. Zo heb ik het nooit gezien. Ik heb altijd geweten dat ik alleen ben met de doden.

Ik trek mijn handschoen uit en pak een ivoorkleurige kaars en een tuinboek uit een doos die ik in een kast vlakbij heb verstopt. Ik kijk op de bladzij met het ezelsoor en leg het boek op zijn plaats terug. Ik weet niet waarom ik die dingen verborgen houd, of het moet zijn omdat Linus ze zou kunnen aanzien voor werktuigen van mijn geloof, het bewijs van mijn bekering. Ik zet de kaars in de houder, strijk een lucifer af en laat *Mozarts Vioolconcert nr. 5* de somberheid van mijn werkruimte in de kelder verlichten. De kaars lijkt te flakkeren op de maat van het tokkelen op de snaren. Dit is de enige gelegenheid waarbij ik naar muziek luister.

Net als alle ambachten kent ook het mijne een routine. Het is tijdens dit intermezzo, wanneer het aderlaten is begonnen, maar het reinigen nog geen aanvang heeft genomen, dat ik dit kleine ritueel uitvoer. Linus heeft zijn gebeden om de ziel te louteren, maar ik baad het lichaam in muziek en kaarslicht. Gezien de klinische, roestvrijstalen werktafel, die schuin staat voor een maximale afvoer, de tl-verlichting en de ijzige betonvloer lijkt het niet meer dan gepast dat het moment enigszins wordt verzacht, dat het geleefde leven erkenning krijgt. Het is niet bedoeld als een uitgeleide naar een andere wereld, maar meer als een afscheid van deze. Ja, een vaarwel. Waarheen de reis voert, weet ik niet, maar hij gaat meestal de grond in. De overledene verlaat de balsemkamer meestal in een sombere kist met satijnen kussens die de nabestaanden gerust moeten stellen. Dan is het op naar de vers omwoelde aarde of, soms, een opgestookte oven. Slechts weinigen gaan regelrecht van het sterfbed naar de vlammen.

Ik zou het liefst een warm washandje en een sopje gebruiken, zoals een moeder haar pasgeborene aan het begin van het leven zou verwelkomen, maar de wet vereist dat ik een goedgekeurd ontsmettingsmiddel en een wegwerpspons gebruik voor dit laatste bad. Het dikke, weglopende bloed en de geur van be-

derf bemoeilijken dit proces, maar ik denk gewoon aan de tederheid van dat eerste bad en probeer die in ere te houden.

Wanneer *Pianoconcert nr. 26* begint, ben ik klaar met het wassen van de oude vrouw. Ik trek mijn handschoenen uit, zet de muziek af en blaas de kaars uit. Nieuwe handschoenen en een katoenen mondkapje, de steriele vormelijkheden van dit allerintiemste moment, en dan pak ik de trocart van de haak aan de wand. Ik steek de holle naald in de kleine incisie in de buikwand, vlak boven de navel, en zet de pomp aan. Voor de esthetiek van de wake is het van belang dat alle lichaamssappen en zachte organen zijn verwijderd.

Ik was de vrouw nogmaals, nu alleen met de ruisende waterleiding als achtergrondmuziek, en bedek haar met een laken. Ze zal nog even op haar jurk en pumps moeten wachten. Haar zoon is vergeten ze mee te brengen toen hij haar foto kwam afgeven. Er staat vlak buiten deze ruimte een kast vol kleren om de doden te sieren, hooggesloten jurken van zedige lengte met haakjes opzij en donkere pakken met gesteven overhemden en klittenband op de rug, maar de meeste mensen hullen hun dierbare liever in iets vertrouwds, al bezoekt een dochter wel eens een van de betere warenhuizen voor een ingetogen jurk die mag weggroten in de grond, vaak met het prijskaartje er nog aan.

Nu het wassen klaar is, zet ik de set elektrische krulspelden aan en pak de beautycase en de föhn uit de kast. Dit aspect van de preparatie wordt vaak over het hoofd gezien, maar het is dikwijls juist wat de nabestaanden zich het best herinneren. Soms werkt het sussend om te weten dat de doden goed gekapt zijn (ik heb zelf nooit make-up kunnen dragen). Het haar is vochtig en ik begin de make-up aan te brengen, dikke lagen foundation om de paar kankerzweren op haar voorhoofd en kin en de couperose langs haar neus te bedekken, rouge om de wangen te verlevendigen en lippenstift in een zachte oranje